

quia potest exuere cor vetus, et induere novum, si velit vocationi Domini acquiescere. seque ad Deum ex toto corde convertere. Scriptum est enim: *Facite vobis cor novum, et spiritum novum.* Ezechiel. XVIII. pari ratione qui habet cor novum, non potest, dum talis est, non ambulare in præceptis Domini, tamen absolute potest, quia potest exuere cor novum, si velit se avertere a Deo, juxta illud ejusdem Prophetæ in eodem cap. 18: *Si averterit se justus a justitia sua etc.* (1). Potest igitur absolute homo per liberum arbitrium bene facere si velit, et non facere, si non velit.

Tertium testimonium ex illo Psal. CXVIII. *Inclina cor meum in testimonia tua.* Et III Regum VIII: *Inclinet cor nostrum ad se Dominus, ut servemus mandata ejus* (2).

Respondeo: probant hæc testimonia, sine Dei gratia non posse a nobis omnia mandata servari, quod (ut sæpe diximus) libentissime confitemur. Non autem probant hominem non esse liberi arbitrii. Quoniam non inclinatur Deus corda nostra cogendo, aut necessitatem adferendo, sed interna inspiratione suadendo, et invitando, ita ut in potestate voluntatis relinquatur consentire vocanti, etsuadenti, vel non consentire. Atqui dicit aliquis: Quid aliud facit Deus cum nos inclinatur, quam operari, ut consentiamus? Ita est; facit Deus per auxilium gratiæ suæ, ut vocanti consentiamus, sed hoc facit adjuvando infirmitatem, non tollendo libertatem. De qua re plura dicemus in sequenti libro.

Quartum testimonium ex illo Joan. VIII. ad Rom. VI. et II Petri II: *Qui facit peccatum, servus est peccati* (3). At servitus, et libertas opponuntur.

Respondeo: servitus et libertas generatim accepta sine dubio opponuntur, sed non quævis servitus cuius libertati opponitur. Alioquin non diceret Apostolus ad Rom. cap. VI. Eos, qui sunt servi peccati, liberos esse justitiæ, et contra, liberatos a peccato, servos esse justitiæ. Itaque servitus peccati opponitur libertati a peccato, non libertati naturæ, quæ proprie dicitur liberum arbitrium. Nam qui servus est peccati, non potest suis viribus excutere jugum peccati, et ad libertatem justitiæ pervenire, potest tamen per liberum arbitrium, adjuvante Deo, liberari a peccato, et potest, si velit, per se manere in servitute peccati. Sicut etiam e contrario, servitus na-

turæ, id est, naturalis determinatio ad unum qualis est in pecoribus, opponitur libertati, naturæ, id est, libero voluntatis arbitrio; non tamen liberati a peccato. Immo quæ caret libertate naturæ, hoc ipso quod illa caret, non possunt ullo modo servire peccato.

Quintum testimonium ex illo Joan. XV. *Sicut palmes non potest a seme ipso ferre fructum, nisi manserit in vite, ita et vos, nisi in me manseritis* (4). Palmes, inquit, a vite præcisus non potest non arescere, in vite autem insitus, et ex ea vivens, non potest non ferre fructum: igitur nec homines, qui palmitibus comparantur, habent ullo tempore libertatem ad opposita.

Respondeo: homo rectissime palmiti comparatur, quia sine succo vitis cælestis, quæ Christus est, non potest producere opera salutifera, et cælestia; tamen quoniam idem homo palmes est rationalis, potest per liberum arbitrium, cum est in vite, ab illa sponte recedere et arescere, et a vite præcisus per idem liberum arbitrium, adjuvante summo agricola, potest in vite rursus inseri et fructum ferre. Itaque probant istæ similitudines necessitatem gratiæ, sed non excludunt arbitrii libertatem.

Sextum testimonium ex illo prioris ad Corinthios cap. IV: *Quid enim habes quod non accepisti* (5)? At si nihil habemus proprii et nostri, certe non sumus Domini actionum, nec illæ sunt in nostra potestate.

Respondeo, idem Apostolus in III. cap. ejusdem epistolæ, fatetur, nos habere aliquid proprii et nostri, cum ait, Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem, ubi quod Latinus interpres reddidit (*suum*) in Græco fonte est, *ἑαυτοῦ*, id est, *proprium*. Habemus igitur dono Dei liberum arbitrium, sed hoc dono accepto, domini sumus actionum, et quia possumus eas pro arbitrio facere, vel omittere, propriæ et nostræ esse dicuntur, et quamvis opera sancta, de quibus loquitur eo loco B. Paulus, sint etiam peculiari ratione dona Dei, quatenus non fiunt sine gratia, tamen sunt etiam opera nostra propria quatenus poteramus per liberum arbitrium ea non facere, et ideo (ut jam diximus) eodem Apostolo teste, debetur eis merces propria, et non immerito labores nostri, et proprii nominantur.

(1) Ezech. XVIII, 31; ibid. 24. — (2) Psal. CXVIII, 36; III Reg. VIII, 58 — (3) Joan. VIII, 34; Rom. VI, 20; II Pet. II, 19. — (4) Joan. XV, 4. — (5) I Corin. IV, 7.

CAPUT XXX.

Solvuntur argumenta ex testimoniis S. Augustini.

Jam vero ex B. Augustino, in quo magnum præsidium habere se gloriantur adversarii. Primo proferunt illud ex Enchiridio cap. XXX. « Libero arbitrio male utens homo, et se perdidit, et ipsum. Nam cum libero peccaretur arbitrio, victore peccato amissum est et liberum arbitrium ».

Respondeo: dicitur homo perdidisse liberum arbitrium, quia deterius illud fecit; quomodo dicitur perdere filium, aut servum, aut discipulum, qui nimia lenitate flagitiosum fieri sinit. Alioquin non periisse liberum arbitrium, neque esse extinctum, quasi non sit amplius in rerum natura, perspicuum est ex eo, quod Augustinus dicit, « et se perdidit, et ipsum. » Non enim se perdidit extinguendo, ac perimendo, sed deteriorem efficiendo. Quemadmodum autem deteriorem fecerit, explicat cum dicit, victore peccato amissum esse liberum arbitrium. Amittitur enim liberum arbitrium, non cum perit, quod fieri non potest, sed cum a diabolo captivatur; quomodo dicuntur amissa, quæ tempore belli in potestatem hostium devenerunt. Unde etiam adfert Augustinus testimonium Domini dicentis: « Si vos filius liberavit, vere liberi eritis ». Et aperte dicit, victore peccato amissum, quia videlicet in potestatem victoris venit.

Explicabitur autem commode totus hic locus ex lib. I ad Bonifacium contra duas epistolas Pelagianorum cap. II « Quis nostrum, inquit, dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? libertas quidem perit per peccatum, sed illa, quæ in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiæ. Unde natura humana indiget gratia, dicente Domino, si vos filius liberaverit, vere liberi eritis ». Itaque liberum arbitrium perditum et amissum nihil est aliud, nisi deterius factum per captivitatem, qua perit libertas gratiæ, non libertas naturæ.

Secundum testimonium sumunt ex hoc ipso loco proxime citato, id est, ex lib. I. ad Bonifacium cap. 2. et 3. nam cum S. Augustinus dixisset, non periisse liberum arbitrium de humano genere; subjungit, ideo non periisse,

quia per illud peccant, quicumque cum delectatione peccant. Idque sæpius repetit, ut videatur non agnoscere liberum arbitrium nisi a coactione, et ad malum.

Respondeo: S. Augustinus propter insidias Pelagianorum, qui ex libertate naturæ colligebant libertatem a peccato: vix unquam audeat liberum arbitrium asserere, quin aliquid adjungat, unde intelligi possit, illud sine gratia Dei non posse liberum esse a peccato. Id autem facilius assequemur, si breviter exponamus sententiam totius illius loci.

Initio igitur secundi capitis libri primi ad Bonifacium, proponit S. Augustinus objectionem, seu verius calumniam Pelagianorum, qui de Catholicis ita loquebantur: « Dicunt illi, quia peccato primi hominis, id est, Adæ, liberum arbitrium perierit, et nemo jam potestatem habeat bene vivendi, sed omnes in peccatum carnis suæ necessitate cogantur ». Hæc est Pelagianorum objectio, qua calumniabantur Catholicos, quasi negarent liberum arbitrium, et inde callide intendebant efficere, ut gratia Dei ad bene vivendum non videretur esse necessaria.

Hanc fraudem his verbis Augustinus detegit: « Liberum, inquit, arbitrium defendendo præcipitant, ut de illo potius ad faciendum justitiam, quam de Domini adjutorio confidatur, atque in se quisque, non in Domino gloriatur ». Quibus verbis non negat, defendi debere liberum arbitrium, sed prohibet nimis multum illi tribui. « Deinde addit, calumniam superiorem refellens: « Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? libertas quidem perit per peccatum, sed illa, quæ in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiæ, propter quod natura humana divina indiget gratia ».

His verbis Augustinus primum negat illam partem objectionis Pelagianæ: « Dicunt, quod peccato primi hominis, perierit liberum arbitrium. » Deinde, explicat illam alteram partem « et nemo jam potestatem habeat bene vivendi », dicens, hominem non posse bene vivere sine auxilio gratiæ, et in hanc miseriam incidisse per peccatum, a quo non liberamur, nisi per illum, qui dixit: « Si vos filius liberaverit, vere liberi eritis ». Subjungit deinde probans, ex eo quod peccatur, liberum arbitrium non periisse: « Nam inquit, liberum arbitrium usque adeo in peccatore non perit, ut per illud peccent, maxime omnes, qui cum delectatione peccant ».

Non vult autem hoc loco S. Augustinus significare, libertatem arbitrii in eo sitam esse, ut quis cum delectatione peccet. Nam etiamsi aliquis sine delectatione peccaret, ut qui metu mortis fidem negaret, libere tamen peccare diceretur: sed indicare voluit, maxime libere eos peccare, qui cum delectatione peccant, quoniam qui ejusmodi sunt duplici libertate gaudent. Una, quæ opponitur necessitati, quæque communis est omnibus qui peccant, et dicitur proprie libertas naturæ, sive libertas arbitrii; altera, quæ opponitur servituti justitiæ, et dicitur proprie libertas peccati, sive etiam servitus peccati. Eadem enim est servitus peccati, et libertas peccati, quoniam qui servus est peccati, libere, id est, libenter, et cum delectatione peccat, sicut etiam eadem est libertas justitiæ, et servitus justitiæ, quoniam qui servi sunt justitiæ, libenter et cum delectatione justitiam faciunt.

Refellit postremo in cap. 3. illam tertiam partem ejusdem objectionis Pelagianæ: « Sed omnes in peccatum carnis suæ necessitate cogantur ». Et ait: « Non itaque sicut dicunt, nos quidem dicere, et iste audet etiam scribere, omnes in peccatum velut inviti carnis suæ necessitate coguntur. Sed si jam in eâ atate sunt, ut propriæ mentis utantur arbitrio, et in peccato sua voluntate retinentur, et a peccato in peccatum voluntate sua præcipitantur. Neque enim agit in eis etiam qui suadet et decipit, nisi ut peccatum voluntate committant. Sed hæc voluntas, quæ libera est in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis non est, quia liberata non est. »

Quibus verbis respondet Augustinus dicitur, ad illud « necessitate cogantur », et docet non cogi, id est non invitos trahi homines ad peccatum, sed liberrime potius peccare, quoniam non solum libertate naturæ, sed etiam libertate peccati, ut plurimum homines peccant, et ne Pelagiani more suo colligerent, posse hominem peccatorem suis viribus bene facere, addit voluntatem hominis impii, quæ est libera in malis libertate peccati, non esse in bonis liberam libertate gratiæ, nisi prius a Christo Domino liberetur.

Tertium testimonium sumunt ex libro retractationum cap. 15. « Qui cogenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pœna peccati. » Et infra: « Nam quando tale est ut idem sit et pœna peccati, quantum est quod valet vo-

luntas, nisi forte, si pia est, ut oret auxilium? in tantum enim libera est, quia in tantum liberata est. Ex hoc loco colligunt, impiam voluntatem non esse liberam, sed omnino ex necessitate peccare; quoniam nihil potest in bono, ac ne auxilium quidem petere, et tamen vere peccat, quoniam alioqui non vere peccatum esset pœna peccati.

Respondeo: voluntas, quæ cogenti cupiditati resistere nequit, libera est absolute, quoniam illa impotentia conditionata est, non absoluta. Potest enim Dei auxilium implorare; quod si non facit, culpa sua non facit. Nemini enim deest auxilium, quod saltem possit vires a Deo petere. Nemini autem deesse auxilium necessarium ad non peccandum, in alio libro probavimus.

Quartum testimonium sumunt ex epist. 144. « Sine gratia Dei non potest esse libera voluntas, cum cupiditatibus vincitibus, et vincientibus subdita sit. »

Respondeo: Sine gratia Dei accipiendo gratiam largo modo pro auxilio necessario ad non peccandum non est libera voluntas, quoad exercitium, id est non habet usum liberi arbitrii; tamen absolute libera est, quoniam (ut diximus) auxilium gratiæ necessarium ad non peccandum nulli deest. Simile est, si quis ita colligeret, sine luminæ non potest oculus cernere, igitur absolute non potest oculus cernere, et nos sæpe jam diximus, non negari a nobis gratiæ necessitatem, dum asserimus arbitrii libertatem. Id enim quod volumus, hoc est, præsentem auxilio necessario, posse hominem peccare, et non peccare. Neque contrarium hujus sententiæ in Augustini libris unquam reperietur.

Quintum testimonium sumunt ex libro de spiritu et littera cap. 30. « Per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam sanatio animæ a vitio peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrii, per arbitrii libertatem dilectio justitiæ, per dilectionem justitiæ impletio legis. » Et infra: « Ut quid miseri homines audent superbire de libero arbitrio antequam liberentur, nec attendunt in nomine liberi arbitrii sonare libertatem etc. »

Respondeo: loquitur hoc loco S. Augustinus apertissime de libero arbitrio, ut denominatur a libertate gratiæ, non a libertate naturæ. Nam si libertas naturæ, id est, liberum arbitrium proprie dictum, inciperet primum in nobis esse post fidem et justificationem, quo modo idem Augustinus in eo-

dem libro cap. 33. diceret, liberum arbitrium naturaliter attributum animæ rationali, esse vim illam mediam, qua vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest? quo modo enim intenditur ad suscipiendam fidem, si non incipit existere nisi post fidem? loquitur igitur de libertate gratiæ, per quam anima sanata viam mandatorum Domini cum delectatione currit. De qua loquitur etiam in libro de correptione et gratia cap. 8. cum ait: « Voluntas humana non libertate consequitur gratiam, sed gratia libertatem. »

Sextum testimonium sumunt ex libro de correptione et gratia cap. 12. « Si relinqueretur ipsis sua voluntas, ut in adjutorio Dei manerent, si vellent, inter tot, et tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, et ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellent. » Videtur enim hoc loco S. Augustinus dicere, justos homines etiam cum adjutorio gratiæ sanantis animam, non posse perseverare in bonis operibus nisi a spiritu Dei perpetuo agantur; atqui hoc est non habere liberum arbitrium ad utramque partem.

Respondeo: Significat Augustinus, non sufficere homini post lapsum primi hominis, adjutorium gratiæ habitualis (id enim vocat adjutorium, in quo permanet homo, si vult, quod etiam in eodem loco cum alimentis comparavit, quibus si volumus, utimur, si nolumus, non utimur) sed necessarium esse præterea, propter tentationes, auxilium Dei protegens, et dirigens, sine quo etiam justiperseverare non possent, quia deficientes infirmitate, nec vellent.

Cæterum hæc impotentia non est absoluta, sed conditionalis; quamvis enim non possit homo justus, sine auxilio speciali perseverare in operibus bonis, absolute tamen potest, quoniam Deus non deserit nisi desertus. Quocirca in eodem libro cap. 7. idem Augustinus dicit, non posse excusari eos, qui non perseverant, quoniam poterant perseverare si vellent.

Septimum testimonium sumunt ex eodem libro cap. 13. ubi cum dixisset S. Augustinus egs, qui peccant, peccare per liberum arbitrium, corrigi se continuo, ac dicit: « arbitrium, inquam, liberum, sed non liberatum. » Videtur enim (ut notat Calvinus) voluisse dicere, arbitrium liberum esse nomine, non re-

Respondeo: Jam sæpe diximus Augustinum propter Pelagianos arbitrium vocare liberum, non liberatum, quoniam sine gratia Dei servum est peccati, licet sit liberum a naturali necessitate.

Octavum testimonium sumunt ex libro de perfectione justitiæ, responsione 9: « Per arbitrii libertatem factum est, ut esset homo cum peccato, sed jam pœnalis vitiositas subsecuta, ex libertate, fecit necessitatem. » Et infra: « Quia peccavit voluntas, secuta est peccantum peccatum habendi dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas. »

Respondeo: Multiplex est necessitas, sed non omnis repugnat arbitrii libertati. Prima est, patiendi motus carnis repugnantes legi mentis. Nam etiam justissimi quique dicere possunt cum Apostolo ad Romanos cap. vii. *Sentio aliam legem in membris meis* (1). Sed hæc non repugnat libero voluntatis arbitrio, quoniam etiamsi necessario motus illos sentimus, tamen non necessario consentimus, et tunc cum Apostolo dicimus: *Si quod nolo facio, jam non ego operor illud.*

Secunda necessitas est peccandi ex ignorantia, nam *delicta quis intelligit?* Sed neque hæc repugnat libero arbitrio, quoniam etiamsi non possimus quædam non ignorare, tamen possumus non velle ignorare. Ille enim reprehenditur, qui noluit intelligere, ut bene ageret, non qui voluit, sed non potuit. Ac de his necessitatibus loquitur S. Augustinus in priore parte objectionis. Nam ibidem subjungit: « Unde ad Deum fides clamat: De necessitatibus meis educ me. Sub quibus positi, vel non possumus, quod volumus intelligere, vel quod intelleximus, volumus, nec valemus implere. »

Tertia necessitas est divinæ gratiæ, tam ad remissionem peccati contracti, quam ad vitanda ea, quæ contrahi possent. Sed neque hæc tollit liberum arbitrium, quoniam ut sæpe diximus, et in secundo libro probavimus, Deus nemini denegat adjutorium necessarium.

Quarta necessitas est, habendi peccatum aliquod veniale. Nam etiam homines justi quotidie necesse habent illa oratione uti ad Deum, *Dimitte nobis debita nostra.* At neque hæc necessitas pugnat cum arbitrii libertate, quoniam si ratio vigilet, ut debet, possumus vitare singula venialia; quamvis fieri nequeat, ut omnia evitemus, sine privilegio

(1) Rom. VII, 25.

speciali. Et de hac necessitate loquitur Augustinus in posteriore parte objectionis, ut perspicuum est legenti eum locum. Immo totus liber ideo de perfectione justitiæ inscriptus est, quoniam hoc potissimum agit, ut probet adversus Pelagianos, non posse in hac vita nos ita perfecte adimplere justitiam, ut non semper oratio illa necessaria sit, *Dimitte nobis debita nostra.*

Quinta necessitas est faciendi actus malos, posita mala, et efficaci voluntate. Nam qui efficaciter vult finem, non potest non velle media, quæ ad eum finem judicat esse necessaria. Ita qui vehementer aliquem odit,

non potest illi ex animo benefacere. Sed neque hæc necessitas repugnat libertati, quia conditionalis est. Non absoluta. Potest enim homo si velit, non velle finem illum efficaciter, ex cujus amore ad media eligenda quodammodo cogebatur.

Sola igitur illa necessitas libertati arbitrii proprie repugnat, quæ absolute facit, ut homo non sit dominus propriæ voluntatis; quam necessitatem in Augustini libris adversarii nostri, quantumvis Augustinum suum esse jactent, numquam demonstrare poterunt.

speciali. Et de hac necessitate loquitur Augustinus in posteriore parte objectionis, ut perspicuum est legenti eum locum. Immo totus liber ideo de perfectione justitiæ inscriptus est, quoniam hoc potissimum agit, ut probet adversus Pelagianos, non posse in hac vita nos ita perfecte adimplere justitiam, ut non semper oratio illa necessaria sit, *Dimitte nobis debita nostra.*

CONTROVERSIARUM

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO

LIBER SEXTUS

CAPUT PRIMUM.

Proponitur quæstio, An possint credi mysteria fidei, sine auxilio speciali.

Sextus hic liber tres postremas quæstiones absolvet, quid possit videlicet intelligentia humana in rebus supernaturalibus fide percipiendis, quid voluntas in iisdem appetendis et eligendis, et num in ejusmodi rebus, vere proprieque liberi simus.

Prima quæstio, quæ ad intelligentiam pertinet, non minus breviter, quam facile explicari potest. Convenit enim inter nos et adversarios, sive ii Pelagiani, sive Lutherani sint, tria potissimum esse necessaria, ut mysteria supernaturalia percipiuntur a nobis. Primum est, divina revelatio, quæ per Scripturas, aut prædicatores a Deo missos proponitur. Cum enim hæc supernaturalia sint, nulli unquam mortalium venissent in mentem, nisi Deus ipse illa manifestare voluisset. Sic enim loquitur B. Paulus in priore epistola ad Corinthios cap. ii. *Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est: Et mox: Sicut, inquit, scriptum est, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se, nobis autem revelavit Deus per spiritum suum.* Et ad Roman. x: *Quomodo credent in eum, quem non audierunt? quomodo audient sine prædicante?* Et Dominus Joan.

xv: *Si non venissem et locutus fuisset, peccatum non haberent (1).* Quia videlicet sine prædicante credere non potuissent, ideo non credendo minime peccassent.

Hinc etiam videmus Marci ultimo mandari Apostolis: *Prædicare Evangelium omni creaturæ (2).* Et Act. viii. mitti Philippum, ut prædicaret Eunucho: Act. x. mitti Petrum, ut prædicaret Cornelio: Actor. xvii. mitti Paulum, ut prædicaret Macedonibus: quia videlicet ordinarie necessaria ad fidem est prædicatio. Quocirca Dominus in Psalm. ii. non vi et armis, sed verbo prædicationis regnum se collegisse testatur: *Ego autem constitutus sum rex ab eo, super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Atque hoc (ut dixi) ne ipsi quidem Pelagiani negabant, quippe qui gratiam Dei in doctrina a Deo nobis revelata et tradita præcipue constituebant.

Alterum est, persuasio aliqua, sive per signa et prodigia, sive aliqua alia ratione. Non enim satis est ad hoc, ut homines credere teneantur, si solum eis doctrina a Deo revelata proponatur, sed necesse est, ut accedat etiam aliquid, quod eam doctrinam credibilem faciat. Hinc enim Dominus Exod. iv. cum mitteret Mosem ad prædicandum, dedit illi potestatem operandi miracula, quibus fidem faceret, prædicationem suam vere esse divinam. Et Christus Matth. x. cum dixisset: *Prædicare dicentes, appropinquabit regnum caelorum;* adjunxit continuo, *infirmos curate, mortuos suscitare, etc.* Et Joan. xv. sicut

(1) I Corin. II, 6, 9; Rom. X, 14; Joan. XV, 22.—(2) Marc. XVI, 14.